

Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission

LEAVING CERTIFICATE EXAMINATION, 2024

SWEDISH
HIGHER LEVEL

Monday, 17 June
09:30 - 12:30

Läs texten noga och gör uppgifterna i samtliga tre delar. Svara med egna ord. Alla svar måste vara skrivna på svenska.

(Totalt 100 poäng)

Samhällsdebatten om kultur, migration och integration är idag intensiv och ofta polariserad. I en debattartikel om definitioner av nationell identitet har statsvetaren Henrik Ekengren Oscarsson föreslagit vad man kan kräva för att betrakta en människa som "verkligt svensk". Historikern Lars Trägårdh svarar här på denna debattartikel.

Debatt om svenskhet: Lagar genomsyras av värderingar

Enligt Henrik Ekengren Oscarsson handlar svenskhet främst om två saker: att tala svenska samt att följa lagen. Härkomst – att vara född i Sverige eller att ha svenska anföräldrar – spelar mindre roll. Han drar slutsatsen att man borde kunna nedtona debatten om svensk kultur och svenska värderingar för att helt sonika "töksatsa på svenska språket" och öka respekten för lagar och institutioner. Det vore en satsning "som i stort sett alla borde kunna ställa upp på", menar han.

Jag är ense med Oscarsson om att betoningen på lagar och regler i motsats till en mer etnisk förståelse av nationell identitet är viktigt. Som jag skrev för nyhetsmagasinet Fokus inför nationaldagen 2021 är det så att Sverige dessutom **sticker ut** i detta avseende, även när man jämför med klassiska invandringsländer som USA eller våra nordiska grannländer.

Detta kan tolkas positivt, då de pekar på möjligheten att bli svensk även om man inte kan göra anspråk på familjeband, hudfärg eller explicita religiösa traditioner som är historiskt dominerande i Sverige. Men tanken här tycks vara att om alla bara ställer upp på svenska lagar och institutioner och lär sig svenska, kan vi lägga åt sidan vad statsvetare och debattörer ibland ser som ett **luddigt** tal om svenska värderingar.

Problemet är att dessa konkreta lagar och institutioner är genomsyrade av just värderingar och normer. Lagar är inte neutrala, a-kulturella eller universella. De ingår i ett bredare antropologiska kulturbegrepp: det omfattar såväl institutioner och lagar som normer, värderingar och sociala praktiker. Vad jag ser i våra data från befolkningsundersökningen Tillitsbarometern är dessutom att "dela svensk kultur" är inte på något sätt oviktigt för att räknas som svensk. Du kan inkluderas i den svenska nationen och den svenska kulturen, men bara om du accepterar svenska lagar och regler och gör dem till dina egna, internaliserade normer.

Exempelvis har vi en lag som stadfäster individuell beskattning. Den bygger i sin tur på en individualistisk norm som **bejakar** jämställdhet. Denna norm står i motsättning till familjebaserade samhällskontrakt, som är vanliga i många länder i världen, kanske i de allra flesta. Sverige var också tidigt ute med en stundtals extrem lagstiftning som premierar barns och äldres rätt till självständighet och oberoende.

Detta är en konkret, juridiskt bindande ordning som en invandrare till Sverige måste förhålla sig till, en ordning som inte är valfri eller förhandlingsbar. Det innebär att i relation till staten och lagen har en invandrare ingen valfrihet: Det är assimilering, inte mångkultur som gäller. Bara i det frivilliga samhället – föreningsliv, näringsliv – kan man till del välja det annorlunda, till exempel mat, musik, kläder.

Detta blir tydligt inte minst när vi ser till relationerna mellan staten, samfundet, familjen och individen. De upphetsade protesterna mot socialtjänsten handlar just om invandrares syn på

föräldrars rättigheter kontra en svensk lag. Det är en lag som uttrycker statens rätt och plikt att skydda barn – inklusive från föräldramakten, vid behov. Man kan ha olika syn på detta, men man kan inte välja och vraka bland lagar utifrån sina kulturella preferenser.

Detta gäller även synen på familjens roll rörande ansvaret för de äldre. Kontrasterna blir tydliga, om man jämför resultat från Tillitsbarometern, som besvaras av personer som har bott i Sverige i minst fem år, och Invandrarindex som besvaras av nyanlända. På frågan om vuxna barn har **en plikt** att ta hand om sina föräldrar när de behöver långvarig omsorg är skillnaderna i svaren dramatiska. I Invandrarindex svarar 80 procent att de instämmer, medan motsvarande siffra i Tillitsbarometern är 30 procent. Juridiskt var detta en fråga som hanterades i Sverige i samband med stora familjelagsreformer i början av sjuttioalet. Det var då det juridiska och ekonomiska ansvaret för de äldre överfördes från vuxna barn till den offentliga omsorgen.

Med andra ord är lagen inte på ett enkelt sätt en neutral bas för att finna det samförstånd som Henrik Ekengren Oscarsson pläderar för som en väg bort från det, som han skriver, ”kulturkrig som hotar sammanhållningen i vårt land”. Snarare kan man hävda att det svenska samhällskontraktet är både speciellt och ganska strängt – och en del av svensk kultur. Den starka betoningen på ömsesidighet, jämlikhet och individualism **innebär** att andra moraliska logiker, är mycket mindre framträdande i Sverige. Dessa betonar familjen, det religiösa samfundet, den etniska gemenskapen och välgörenheten.

Ett stort problem under senare år har varit oviljan att vara tydlig med att svensk kultur faktiskt existerar. Likaså är ängslan över att bli kallad nationalist så stor att många helst undviker allt tal om svenska värderingar som de facto är uttryckta i lagar och institutioner. Detta beror till del på att svenska politiker aningslöst bestämde sig för att assimilering var fel och mångkultur bra. Man blandade ihop staten och restaurangen, det tvingande och det frivilliga, genom att retoriskt frikoppla lagen från kulturen. Vi betalar nu priset för denna välmenade förvirring.

Ur artikeln ”Lagar genomsyras av värderingar” skriven av Lars Trägårdh, Forskning och Framsteg, den 19 juni 2023. Texten har redigerats för att uppfylla examenskrav, utan förhandsmedgivande från artikelförfattaren.

Del I (30 poäng)

1. Förklara dessa ord såsom de används i texten. (5 × 1 poäng)

- (a) sticker ut-
- (b) luddigt-
- (c) bejakar-
- (d) (en) plikt-
- (e) innebär-

2. Vad tycker Henrik Ekengren Oscarsson är viktigast för att räknas som svensk, enligt Lars Trägårdh? (5 poäng)

3. Vad håller Lars Trägårdh med Henrik Ekengren Oscarsson om? (5 poäng)

4. Vad menar Lars Trägårdh med "Lagar genomsyras av värderingar" och vad ger han för exempel? (5 poäng)

5. Håller du med om detta? Förklara varför/ varför inte.

"Det är assimilering, inte mångkultur som gäller." (5 poäng)

6. Förklara vad Lars Trägårdh menar med:

"Vi betalar nu priset för denna välmenade förvirring." (5 poäng)

Del II (30 poäng)

Kommentera detta citat och uttryck dina tankar med 100 - 150 ord:

"... att "dela svensk kultur" [är] inte på något sätt oviktigt för att räknas som svensk"

Del III (40 poäng)

Skriv en uppsats på ungefär 300 ord där du redogör för dina tankar om ett av de två ämnena nedan.

1. "Får man ta med sig sin kultur?" (Fanny Malmberg)

eller

2. "Undvik krig, för det för alltid mänskligheten bakåt." (Hans Rosling)